

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра правового забезпечення безпеки бізнесу

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

**ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

студента 2 курсу, 7 м групи,
спеціальності 081 «Право»,
спеціалізації
«Правове забезпечення безпеки
підприємницької діяльності»

Самусь Віталій Станіславович

Науковий керівник
к.і.н., доцент

Сушацький Роман Петрович

Гарант освітньої програми
д.ю.н., професор

Костюченко Олена Євгенівна

Київ-2020

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ	7
1.1. Поняття, види та характерні риси комерційної діяльності підприємств	7
1.2. Розвиток законодавства щодо забезпечення комерційної діяльності підприємств в Україні.....	13
1.3. Механізм державної підтримки підприємницької діяльності	17
РОЗДІЛ 2 ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ	24
2.1. Правовий статус та етапи державної реєстрації комерційного підприємства	24
2.2. Правове регулювання добровільного та примусового припинення діяльності комерційних підприємств.....	29
РОЗДІЛ 3 МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ	35
3.1. Міжнародний досвід державного регулювання діяльності комерційних підприємств та механізмів попередження порушень в ході здійснення підприємницької діяльності	35
3.2. Проблеми правового регулювання комерційної діяльності підприємств та шляхи вдосконалення систем державної підтримки підприємництва в Україні. 43	43
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	50
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	54

ВСТУП

Актуальність теми. З початку незалежності економіка України переживає період глибоких перетворень, які здійснюються як на макро-, так і на мікрорівнях. Основою процесу перетворення є адаптація всіх економічних суб'єктів до ринкових умов господарювання. Інтеграція України в загальносвітову та європейську економіку не може здійснитися у повному обсязі у зв'язку з політичною нестабільністю, постійними економічними експериментами уряду, нестійкою фінансовою системою, а також проблемами правового регулювання. Відбувається значне посилення конкуренції. У цій ситуації підприємства і організації повинні розробляти нові принципи управління, формувати свою стратегію на основі вдосконалення комерційної діяльності, застосування практичного маркетингу, а також навчання і систематичної професійної перепідготовки керівного складу.

Актуальність теми дослідження визначається зростаючою соціальною роллю підприємництва в сучасному світі, його універсальним і базовим характером, вираженому в формуванні ринкової економіки, становленні громадянського суспільства і правової держави, в удосконаленні політичних структур, розвитку міжнародних організацій і відносин, комерції і торгівлі.

Правовий захист підприємництва виявляє не тільки суперечливість об'єкта, але і свою багатосторонність, багатоплановість, тобто вона носить системний характер; конкретні об'єкти захисту є структурними елементами системи права з урахуванням її специфіки в міжнародному та внутрішньодержавному аспектах.

Сучасна нормотворчість про комерційну діяльність в Україні пов'язана з розвитком міжнародного права і необхідністю вивчення законодавства зарубіжних країн з розвиненою ринковою економікою, що, безумовно, є вирішальною умовою для підготовки законів та інших нормативних правових актів у цій сфері. Численні міжнародні та національні організації підприємців вельми впливові, активно захищають інтереси і права своїх членів; разом з об'єднаннями працівників найманої праці вони утворюють базові інститути

інтеграції суспільства, виробляють механізми подолання конфліктів і прийняття спільних рішень. У сфері міжнародного торгового обміну підприємницька ініціатива регламентована правовими нормами і правилами.

Актуальність даної проблематики обумовлюється високою її значимістю та недостатньою практичною розробкою, крім того, на сучасному етапі дана тема стала особливо значущою для науки і практики.

Актуальність проблеми, її наукове значення та можливе практичне використання результатів дослідження обумовили вибір теми, визначили мету та завдання дослідження.

Проблеми правового регулювання діяльності комерційних підприємств були предметом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Особливу увагу серед таких праць привертають праці: І. Б. Бабух [28], В. Князькова [36], Н. Красіліч [37], Г. О. Поліщук [47], І. Л. Сазонець та А. С. Саленко [56] та інших.

Мета дослідження полягає у з'ясуванні особливостей та аналізі правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств.

Досягнення вказаної мети передбачає вирішення наступних **завдань**:

- визначити поняття, види та характерні риси комерційної діяльності підприємств;
- проаналізувати розвиток законодавства щодо забезпечення комерційної діяльності підприємств в Україні;
- визначити механізм державної підтримки підприємницької діяльності;
- встановити правовий статус та етапи державної реєстрації комерційного підприємства;
- проаналізувати правове регулювання добровільного та примусового припинення діяльності комерційних підприємств;
- дослідити міжнародний досвід державного регулювання діяльності комерційних підприємств та механізмів попередження порушень в ході здійснення підприємницької діяльності;
- визначити проблеми правового регулювання комерційної діяльності

підприємств та шляхи вдосконалення систем державної підтримки підприємництва в Україні.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, пов'язані з розвитком правового забезпечення та підтримки підприємництва в Україні.

Предмет дослідження – обґрунтування сучасної концепції і системи правового забезпечення підприємництва, визначення особливостей правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств.

Методологічну основу дослідження склали такі методи дослідження: метод синтезу та аналізу, емпіричний, структурно-функціональний, комплексний, а також метод роз'яснення правових норм.

Використання методу синтезу та якісного аналізу здійснювався при вивченні опублікованих наукових праць, дієвості підзаконних нормативно-правових актів і законодавчих документів щодо правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств. Метод аналізу покладено в основу вивчення наукового праць та теорій вчених-правників по проблемі дослідження, а також визначення колізій і прогалин у нормативно-правових актах, що врегульовують проблему правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств.

За допомогою методу роз'яснення правових норм вивчалась відповідність норм права існуючим суспільним відносинам. Використання комплексного методу визначає оцінку ряду наукових тверджень і положень щодо теми роботи. Формально-юридичний метод сприяв з'ясуванню змісту правових норм законодавства та розробці пропозицій щодо його вдосконалення. Необхідним є застосування діалектичного методу, який представляє проблему правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств у суперечливій і мінливій динаміці взагалі та суперечливості законодавства по даному питанню.

За допомогою діалектичного методу дослідження стану правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств було проведено в єдності, взаємозв'язку та розвитку соціальних і юридичних чинників. Формально-логічний метод сприяв підведенню підсумків дослідження. Дані методи ґрунтуються на усесторонньому аналізі явищ суспільного розвитку і перетворень у вітчизняному

законодавстві, що стосуються проведення проблеми правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств. Таким чином, вся зазначена сукупність методів і принципів склали методологічну основу даного дослідження. Обумовленість та структурна взаємопов'язаність усіх методів є запорукою об'єктивного та виваженого дослідження і максимально можливого розгляду даної проблематики.

Новизна одержаних результатів визначається метою та сукупністю поставлених завдань, обраним підходом до їх вивчення. В роботі досліджено та означено коло проблем, які існують на сучасному етапі та запропоновані шляхи їх вирішення.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес та можуть бути використані для законодавчого удосконалення порядку правового регулювання діяльності комерційних підприємств в Україні.

Отримані в роботі результати можуть бути використані при підготовці до лекційних та семінарських занять для студентів спеціальностей права, економіки, або стати базою для написання окремої статті чи монографії.

Положення, висновки і рекомендації, що виносяться на захист, можуть також становити практичний інтерес для підприємців, державних службовців, працівників правоохоронних органів, адвокатів, які цікавляться проблемами законодавчого регулювання підприємництва.

Структура випускної кваліфікаційної роботи обумовлена метою та завданнями дослідження. Випускна кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій і списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 60 сторінок, з яких 7 сторінок – список використаних джерел із 64 найменувань.

РОЗДІЛ 1

НОРМАТИВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ

1.1. Поняття, види та характерні риси комерційної діяльності підприємств

Комерційна діяльність як категорія ринкової економіки охоплює процеси, що забезпечують систему товарно-грошового обміну на різних його етапах. За структурою вона поділяється на три блоки: виробництво – оптова торгівля, оптова торгівля – роздрібна торгівля, роздрібна торгівля – сфера споживання. Комерційним можна назвати підприємство, діяльність якого полягає як у видобутку (вилученні), виробництві, так і просто купівлі та подальшому продажу (в обмін на гроші або інші товари) з метою отримання в кінцевому підсумку доходу (вигоди, прибутку). Комерційна діяльність є однією з найважливіших галузей людської діяльності, що виникли внаслідок поділу праці. Вона полягає у виконанні ряду торгово-організаційних операцій, спрямованих на процес купівлі-продажу товарів і надання торговельних послуг із метою отримання прибутку [31, с. 106-107].

У сучасних умовах все більш значущим стає ступінь впливу комерційної діяльності на ефективність виробництва, так як грамотна організація комерційної діяльності та постійна робота по підвищенню її ефективності є найбільш важливим інструментом, що забезпечує стабільність і сталий розвиток підприємства.

Виникає потреба в розширенні управлінських завдань, розробці нових прийомів і методів управління комерційною діяльністю. Підприємства в даний час не в повній мірі оволоділи механізмом ефективного управління комерційною діяльністю, її розвиток і становлення триває.

Кожне підприємство являє собою відкриту і спрямовану на розвиток систему, на яку впливають безліч зовнішніх чинників. Зовнішні фактори поділяються на фактори прямого і непрямого впливу.

Фактори прямого впливу безпосередньо впливають на діяльність підприємства. До таких факторів належать посередники, споживачі, постачальники, конкуренти і контактні аудиторії. Унікальність факторів непрямого впливу полягає в тому, що вони впливають не самостійно, а через фактори прямого впливу. Це економічні, технологічні, політичні та соціальні фактори, а також міжнародна обстановка.

Комерційна діяльність підприємств регулярно піддається змінам, не тільки згодом технологічного прогресу, а й через те, що з часом потреби споживачів змінюються.

Комерційна діяльність – це сукупність процесів і операцій, які пов’язані з купівлею та продажем товарів, задоволенням попиту споживачів, розвитком товарних ринків, мінімізацією витрат звернення і отриманням максимального прибутку. Виходячи з визначення, предметом комерційної діяльності підприємств є сукупність процесів і операцій з купівлі-продажу товарів і послуг в сфері товарного обігу.

Об’єктами комерційної діяльності є товари, роботи і послуги. В якості суб’єктів комерційної діяльності виступають різні учасники ринку, такі як держава, юридичні особи та індивідуальні підприємці, громадяни та домашні господарства [44].

Кожен науковець визначає зміст поняття «комерційна діяльність» по-різному, а отже і визначення етапів комерційної діяльності є неоднаковим та має свої особливості. Так, деякі науковці характеризують поняття «комерційна діяльність» як оперативно-організаційну діяльність по здійсненню операцій обміну товарно-матеріальних цінностей в цілях задоволення потреб населення і отримання прибутку; Половцев Ф. П. розглядає дане поняття як комплекс операцій, що забезпечують купівлю-продаж товарів і разом з торговими процесами є торгівлею в широкому значенні слова [48, с. 39]; Панкратов Ф. Г. визначає комерційну діяльність як особливий вид діяльності, пов’язаний з реалізацією товарів, від якої залежать кінцеві результати торгового підприємства [45, с. 39]; інші вчені зауважують, що комерційна діяльність – це товарно-

грошовий обмін, в процесі якого товари від постачальника переходять у власність торгового підприємства з орієнтацією на потреби ринкового попиту. Всі наведені визначення вказують на те, що комерційна діяльність підприємства – багатогранне поняття, яке не обмежується лише купівлею-продажем товару, а й включає в себе виконання послідовних і чітко визначених етапів, необхідних для забезпечення максимальної ефективності процесу задоволення потреб споживачів. До таких етапів належать: визначення попиту і аналіз ринку збуту товарів, вибір постачальників та визначення потенційних споживачів товарів, встановлення з ними довгострокових господарських зв'язків, налагодження ефективної системи товароруку товарів, проведення рекламно-інформаційної роботи та заходів зі стимулювання збуту товарів, організація торгового обслуговування тощо. В той же час у цих визначеннях введені обмеження на об'єкт дослідження.

Комерційна діяльність виступає об'єктивно необхідною категорією ринкової економіки. Саме від оптимального визначення етапів комерційної діяльності, а також від ґрунтовного аналізу на кожному з етапів залежить успіх підприємства на ринку, його конкурентоспроможність, а також розмір отриманого прибутку і ступінь задоволеності споживачів. Саме тому, важливим на сьогоднішній день є проведення досліджень даного питання [54, с. 503].

Вихідною посилкою визначення комерційної діяльності, на нашу думку, є той безперечний факт, що розвиток будь-якого суспільства неможливий без відтворюючих господарських зв'язків. У ринковій економіці функцію їх формування виконують, зокрема, процеси купівлі-продажу. В цьому ракурсі вони постають як сукупність відносин між продавцем і покупцем, кожен з яких переслідує свої економічні інтереси. Реалізація останніх неможлива без налагодження зв'язків між ними. При продажу їх стосунки полягають в тому, що продавець, прагнучи отримати прибуток, повинен постійно віддавати свій товар, отримуючи натомість грошовий або товарний еквівалент. При купівлі – покупець оплачує отриманий товар. При цьому суб'єкти прагнуть знайти кращі способи і засоби координації цих відносин з метою підвищення їх ефективності.

Відбувається зміна відносин привласнення, володіння, користування, розпорядження (власності). Без цього, без зміни власника в процесі руху товарів не було б купівлі-продажу. Комерція є особливою діяльністю по зміні власників товарів, що реалізуються. Таким чином, сутність комерційної діяльності становить сукупність а) відносин між продавцями і покупцями і б) відносин з обслуговування товарів: продуктів для обміну, грошових коштів, інформації [55, с. 50].

Деякі автори відстоюють точку зору про те, що комерційна діяльність – це вміння й мистецтво добре купити і ще краще продати для власної користі та користі споживача з урахуванням перспективи, своєчасне й гнучке реагування на зміну кон'юнктури. Отже, аналіз дефініції «комерційна діяльність» дає змогу зробити висновок, що багато дослідників сходяться на думці, що предметом комерційної діяльності є процеси у сфері товарообігу з обов'язковим врахуванням задоволення потреб споживачів.

Поняття «комерційна діяльність» отримало офіційне визнання. Згідно з п. 1 ст. 42 глави 4 Господарського кодексу України [2], господарську комерційну діяльність (підприємництво) розуміють як самостійну, ініціативну, систематичну, на власний ризик господарську діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. Так, в українському законодавстві ототожнюються такі поняття, як «підприємництво» і «комерційна діяльність». Оскільки підприємництво є не тільки діяльністю, а й способом господарювання, умовою ринку, тому воно набагато ширше за змістом, ніж комерційна діяльність, яку можна вважати окремим видом підприємництва.

Для обґрунтування ролі та місця комерційної діяльності охарактеризуємо її види. Щодо цього питання в економічній літературі існують різні точки зору.

Комерційна діяльність підприємств диференціюється:

- за об'єктом купівлі-продажу: фактори виробництва, необхідні для здійснення виробничого процесу; вироблені товари й створені технології; вільні виробничі активи; вільні кошти й паперові активи;

- за роллю підприємства в процесі купівлі-продажу: в одних випадках воно є покупцем, в інших – продавцем;
- за характером зміни права власності: право власності переходить іншій особі – продаж, купівля; право власності не переходить іншій особі – оренда, лізинг;
- за характером вигоди в результаті угоди: безпосереднє одержання прибутку (реалізація виготовлених товарів і розроблених технологій, виконання робіт і надання послуг), створення умов для одержання прибутку в майбутньому (придбання факторів виробництва), зниження витрат виробництва (продаж і здача в оренду вільних активів), капіталізація вільних коштів (інвестування в цінні папери).

Різноманітні також ринки, на яких здійснюється комерційна діяльність. Виокремлюють такі типи ринки: за видом товарів (ринки споживчих товарів, факторів виробництва, виробничих активів, цінних паперів); за державною належністю (внутрішній ринок, зовнішній ринок); за правами учасників ринку (вільні економічні зони, зони вільної торгівлі, офшорні зони). Зазначимо, що комерційну діяльність варто окреслювати як діяльність на ринку факторів виробництва, де підприємство спочатку є покупцем, і на ринку вироблених підприємством товарів, де воно є продавцем. Отже, діяльність підприємства на ринках визначає сферу комерційної діяльності, ціллю якої є одержання прибутку. Комерційна діяльність розглядається як діяльність самостійна, що свідчить про вольове джерело комерційної діяльності, коли громадяни і юридичні особи самостійно, тобто своєю владою й за власним інтересом, здійснюють комерційну діяльність.

В умовах ринкової економіки комерційна діяльність як спосіб реалізації комерційних відносин стає домінуючою. Саме ці відносини всебічно стимулюють виробництво, надають динаміку потребам, активізують товарно-грошовий обмін. З огляду на це комерційна діяльність є об'єктивно необхідною категорією ринкової економіки, до того ж надзвичайно складною за своїм характером і змістом [38, с. 76, 81].

Комерційну діяльність можна інтерпретувати в різних аспектах. В окремому випадку вона розглядається як функція торгівлі. Головною метою є отримання максимального і швидкого прибутку. При цьому використовуються «короткі» гроші з невеликим періодом дії. В таких умовах працюють зазвичай невеликі роздрібні підприємства, такі як магазини, кіоски, павільйони. Використовується виробничий і збутовий підходи до організації процесів купівлі-продажу, які ефективні, як правило, при переважанні принципів ринку виробників. Ці обставини обумовлюють використання традиційного, або, як ми його називаємо, товарознавчого, підходу до управління комерційною діяльністю. З іншого боку, з розвитком ринкових відносин, підвищенням їх зрілості комерційну діяльність слід розглядати як філософію або окрему концепцію економічної науки. Провідним стає ринок споживача, в якому переважає маркетинговий і логістичний підходи до організації комерційної діяльності, спрямовані на більш повне задоволення потреб споживачів. Виникає необхідність у підвищенні якості товарів та індивідуалізації обслуговування покупців. За таких умов підприємці ставлять довгострокові цілі і вкладають кошти в «довгі» гроші. Прибуток виступає лише засобом їх досягнення. Це характерно переважно для великих підприємств і торговельних мереж. Змінилися умови розвитку торгівлі, вони породжують і новий підхід до управління асортиментом товарів та загалом комерційною діяльністю, який називається комерційним. Теоретичний підхід до аналізу комерційної діяльності передбачає розгляд її як системи у взаємозв'язку всіх елементів, поданні її як цілісного явища [28, с. 24].

Офіційне визначення поняття комерційна діяльність закріплене у підзаконному нормативному акті: Постанові НБУ від 06.09.2007 р. № 324 «Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України» [22]. Для цілей цього документа, комерційна діяльність – це діяльність із залучення та розміщення коштів, надання послуг з обслуговування, яка не пов'язана з торговими операціями банку та управлінням активами і пасивами. Втім, як бачимо, вказана дефініція стосується обмеженої сфери правовідносин, що здійснюються у галузі банківської діяльності.

Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII «Про електронну комерцію» (ст. 3) [12] трактує термін «комерція» в межах відносин, що спрямовані на отримання прибутку і виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов'язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов'язки майнового характеру. Означене визначення свідчить про спробу поєднання ознак, які є в основі понять «підприємницький» та «комерційний» [60 с. 12-13].

1.2. Розвиток законодавства щодо забезпечення комерційної діяльності підприємств в Україні

Комерційне (торгове) право виникло внаслідок дуалізму приватного права й історично формувалось як його галузь. Розвиток комерційного права безпосередньо пов'язаний зі становленням капіталістичних відносин. У Російській імперії дисципліна «торгове право» викладалась із середини ХІХ ст. Майже в кожному університеті згідно з імператорським Уставом університетів 1884 р. були створені кафедри торгового права. Їх діяльність була припинена після революції 1917 р. У двадцятих роках (у період НЕПу) було видано кілька книг із торгового права, але потому і книги і саме поняття «торгове право» були вилучені з використання до 90-х років. У зв'язку із розвитком і становленням ринкових відносин на теренах пострадянського суспільства відновився інтерес до комерційного права. У 90-х роках ХХ ст. були знову опубліковані праці з проблем комерційного (торгового) права відомих вчених, написані в ХІХ – на початку ХХ ст., наприклад, роботи російського цивіліста Г. Шершеневича. На початку ХХІ ст. у Російській Федерації розробляються та видаються підручники з сучасного комерційного (торгового) права. В Україні, на жаль, проблемам становлення і розвитку комерційного (торгового) права не приділяється достатньої уваги [37, с. 101].

До одного з джерел правової регламентації зародження підприємництва

представляється можливим віднести Руську правду, тому що в даному зводі законів одним з ключових положень було закріплено припис «князівським суддям приватні багатства, як і взагалі приватну власність в будь-якому вигляді охороняти як зіницю ока». Адже саме наявність права приватної власності становить фундамент підприємницької діяльності. Крім того, даним джерелом права регулюються і окремі види договірних відносин. Руська Правда знає певну систему договорів. Найбільш повно регламентований договір позики. У Руській Правді згадуються також і договір купівлі-продажу і договір зберігання (поклажі).

Зміни в правовому регулюванні даних відносин відбуваються на початку XVIII століття з виданням Петром I Указу 2 березня 1711 г. «Про доручення правлячому Сенату піклування про правосуддя, про влаштування державних доходів, торгівлі та інших галузей державного господарства». Особливу роль відігравав також Указ від 23 березня 1714 р. «Про порядок спадкування рухомого і нерухомого майна», так як саме ним регулюється одне з основних призначень інституту права власності – право успадкування майна. Даний указ встановив, що право розпорядження вотчинами і маєтками стає абсолютно однаковим, однакові принципи встановлюються і для наслідування вотчин і маєтків. Самі поняття вотчини й маєтки зливаються в одне – «нерухомий маєток». Указ, перераховуючи об'єкти, що входять в поняття нерухомого майна, крім вотчин і маєтків, включає сюди двори і лавки. Це є одним з показників зростання значення купецтва, майнові права якого дуже цікавлять державу.

У другій половині XIX ст. на становище комерційного права Російської імперії значний вплив зробили буржуазні реформи. У нормах цивільного права приділялася велика увага регулювання різних відносин, пов'язаних з розвитком промисловості і торгівлі. З'явилися різні промислові і торгові статuti, що регулювали правове становище приватних підприємств.

У 1932 р. законом було заборонено відкриття магазинів і крамниць приватними торговцями. Закон вимагав «всіляко викоринювати перекупників і спекулянтів, які намагаються нажитися за рахунок робітників і селян» [36, с. 20-21]. Тому говорити про комерційну діяльність в радянську добу не доводиться.

Певним кроком у ліквідації даних проблем став Закон України «Про господарські товариства» [9], введений в дію з 1 жовтня 1991 року. В цьому Законі учасники товариств зобов'язувались не розголошувати комерційну таємницю та конфіденційну інформацію про діяльність даних економічних об'єднань. Посадові особи мають зберігати комерційну таємницю і нести відповідальність за розголошення такої інформації згідно з законом і статутними документами. Поряд із цим, Кабінет Міністрів України прийняв Постанову № 611 «Про перелік відомостей, що не являють собою комерційної таємниці» [19].

Згідно з цим документом до комерційної таємниці не відносяться такі документи й відомості: документи про заснування економічних структур, що дозволяють займатися підприємницькою, господарською діяльністю або її окремими видами; інформація відповідно до встановлених форм державної звітності; дані, необхідні, для перевірки нарахування і виплат податків та інших обов'язкових платежів, інформація про чисельність і склад працюючих, про їх заробітну плату, а також про наявність вакантних посад; документи про виплату податків і обов'язкових платежів; інформація про забруднення навколишнього середовища, що спричиняє шкоду здоров'ю людини, а також про факти інших порушень законодавства України і обсяги нанесених при цьому збитків; документи про платоспроможність; відомості про участь посадових осіб підприємства в підприємницькій діяльності; дані, що згідно з чинним законодавством підлягають оприлюдненню. Вся ця інформація має надаватись органам державної влади, контролюючим і правоохоронним органам України, а також іншим юридичним особам за їх вимогою відповідно до законодавства.

У 1996 році було прийнято Закон «Про захист від недобросовісної конкуренції» [13], яким передбачена відповідальність юридичних і фізичних осіб за неправомірне збереження, розголошення та використання інформації, що становить комерційну таємницю. У відповідності із даним законом Антимонопольним комітетом України або ж його філіалами на юридичну особу за такого роду дії може бути накладено штраф, на фізичні особи – адміністративна відповідальність [40, с. 63-64].

Внаслідок прийняття 16 липня 1990 року Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України [3] та подальшого проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. було запроваджено принцип верховенства права та розпочато нормативне закріплення інституту комерційної таємниці [59, с. 94].

Зі здобуттям Україною незалежності почав формуватися окремий правовий інститут комерційної таємниці. Згідно зі ст. 505 Цивільного кодексу України [25], комерційною таємницею є інформація, яка є таємною в тому розумінні, що вона загалом чи в певній формі та сукупності її складових є невідомою та не є легкодоступною для осіб, які зазвичай мають справу із цим видом інформації, через що має комерційну цінність, є предметом заходів щодо збереження її таємності, ужитих особою, яка законно контролює цю інформацію. Поняття захисту інформації і конкретні види заходів щодо захисту інформації були введені тільки в січні 2011 року Законом України «Про інформацію» [15] в новій редакції, в якому зазначено, що захист інформації – це сукупність правових, адміністративних, організаційних, технічних та інших заходів, що забезпечують збереження, цілісність інформації та належний порядок доступу до неї. Іншими документами, які регламентують питання захисту комерційної таємниці, є ст. 55 Конституції України [1], яка проголошує право кожної особи будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань; ст. 155 Господарського кодексу України [2] відносить комерційну таємницю до об'єктів прав інтелектуальної власності; ст. 162 Господарського кодексу України [2] визначає повноваження суб'єкта господарювання щодо комерційної таємниці, у тому числі її захист; Постанова Кабінету Міністрів України № 611 – визначає перелік інформації, яка не є комерційною таємницею [30, с. 324].

У процесі адаптації законодавства щодо порядку здійснення торговельної діяльності важливим кроком було прийняття Закону України від 03.09.2015 р. № 675-VIII -VIII «Про електронну комерцію» [9], який визначає організаційно-правові засади діяльності у сфері електронної комерції в Україні, встановлює

порядок вчинення електронних правочинів із застосуванням інформаційно-телекомунікаційних систем та визначає права і обов'язки учасників відносин у сфері електронної комерції. Закон також дає чіткі визначення деяких термінів: інтернет-магазин, електронне повідомлення, електронний договір і тощо.

1.3. Механізм державної підтримки підприємницької діяльності

Так, первинним документом, в якому закріплено основи ведення підприємницької діяльності, є Конституція України від 28 червня 1996 р. [1]. Зокрема, у ст. 42 Основного закону закріплено право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Також «регулювання» підприємницької діяльності забезпечувалося Законами України «Про підприємництво» № 698-ХІІ від 07.02.1991 р. [20], «Про підприємства в Україні» № 887-ХІІ від 27.03.1991 р. та «Про відновлення платоспроможності боржника та визнання його банкрутом» № 2343-ХІІ від 14.05.1992 р., де уже були присутні перші прояви державної фінансової підтримки, зокрема визначено можливість надання цільових субсидій, податкових пільг та цільових державних кредитів, створення фондів сприяння розвитку малих підприємств. Для фінансового забезпечення реалізації державної політики стосовно державної підтримки малого підприємництва та підприємництва загалом у 1991 р. був утворений Український національний фонд підтримки підприємництва і розвитку конкуренції. У 1997 р. для інституційного забезпечення підтримки було утворено Державний комітет з питань розвитку підприємництва та Ліцензійну палату України, яка діяла у його підпорядкуванні. До 2000 р. Державний комітет з питань розвитку підприємництва України був центральним органом виконавчої влади, що забезпечував реалізацію державної політики стосовно підтримки підприємництва. В 2000 р. для реформування сфери державного регулювання підприємницької діяльності та чіткого формулювання напрямків державної політики у сфері підтримки малого підприємництва був прийнятий Закон України «Про державну підтримку малого підприємництва» № 2063-ІІІ від

19.10.2000 р., в якому розподілено напрями підтримки на фінансово-кредитну підтримку, введення спрощеної системи оподаткування та систему пільг. На підтримку цього закону була розроблена Національна програма сприяння розвитку малого підприємництва в Україні № 2157-III від 21.12.2000 р. [17]. Цією програмою передбачається щорічне розроблення заходів щодо її реалізації та виділення коштів з Державного бюджету України. Програма, відповідно до закону № 2063-III, наголошує на необхідності фінансово-кредитної підтримки саме малого підприємництва за рахунок небанківського сектора. Проте проіснував закон № 2063-III тільки 2 роки, а Програма досі має юридичну силу, проте уже не відповідає сучасним потребам малого підприємництва. На загальнодержавному рівні був створений Український фонд підтримки підприємництва (УФПП).

Реорганізація інститутів державної фінансової підтримки призвела до ліквідації Постановою Кабінету Міністрів України «Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади» № 442 від 10.09.2014 р. [18] Державної служби України з питань регуляторної політики та розвитку підприємства та Державного агентства з інвестицій та управління національними проектами, а також повернення функцій з підтримки малого та середнього бізнесу Міністерству економічного розвитку та торгівлі [47, с. 209].

Удосконалення механізмів фінансової підтримки суб'єктів господарювання багато в чому залежить від поточної соціально-економічної ситуації в країні і відповідної інфраструктурної підтримки. З огляду на те, що фінансові ресурси бюджету нашої країни можуть бути спрямовані на підтримку малого бізнесу, обмежені, найбільш перспективним, на наш погляд, є другий напрямок. Надання пільгових кредитів, як і будь-яких інших пільг, завжди порушує умови конкуренції і створює передумови для корупції. Таким чином, фінансова підтримка розвитку малого бізнесу не повинна носити особистий характер, а повинна бути спрямована на сектор в цілому і зосереджена на мультиплікативний схемах надання часткових гарантій за кредитними зобов'язаннями і т. д. Надання інвестиційних або інноваційних переваг малого бізнесу є недоречними,

враховуючи складність підтвердження цільового характеру такої підтримки. Основоположним питанням вдосконалення банківського кредитування малого бізнесу є створення гнучкої системи гарантій, яка відкрила б можливості кредитування для всіх категорій підприємств. З цим пов'язані порядок і предмет застави, а також питання забезпечення повернення кредиту. Створення правової бази, що регулює економічні відносини, знаходиться на стадії становлення і характеризується нестабільністю і оригінальністю. На даному етапі розвитку перед державою стоїть завдання формування невід'ємних елементів соціально-економічного простору, яку бізнес-сектор не може реалізувати самостійно: нормативно-правове забезпечення; інституційні засади розвитку бізнесу; функціональні форми державного регулювання та ін. Напрямок нормативної підтримки розвитку малого бізнесу доцільно розглядати виключно з позиції малого бізнесу, а не бізнесу в цілому. До необхідних завдань цього напрямку повинні ставитися: спрощена система оподаткування, обліку та звітності, яка є фактором конкурентоспроможності країни в світовій економіці – як окремий розділ проекту Податкового кодексу; складова законодавства про державні закупівлі в частині забезпечення участі малого бізнесу. Організаційно-розважальна складова включає реалізацію заходів щодо спрощення процедур ліцензування, оптимізації організаційної структури органів регулювання діяльності малого бізнесу. Повноваження посадових осіб, скорочення їх функцій до реалізації простих законодавчо затверджених процедур, скасування відповідальності за тлумаченням недосконалого законодавства дадуть можливість для значного зниження стану влади і заощадити значну суму бюджетних коштів. Зекономлені кошти, якщо вони будуть спрямовані на підвищення заробітної плати держслужбовців, повинні допомогти знизити рівень корупції в держуправлінні. Підвищення вимог до кваліфікації державних службовців поряд з поширенням виховної роботи за ідеями нормативної реформи, а також посилення контролю за її реалізацією повинні привести до підвищення виконавчої дисципліни, впровадження практики проведення кваліфікованого аналізу регуляторного впливу проектів нормативних актів і формування на цій основі ефективного

бізнес-клімату. Спрощення та зниження витрат на проходження адміністративних процедур, пов'язаних з легальною підприємницькою діяльністю, має привести до збільшення кількості легальних малих підприємств за рахунок активізації процесів ділової активності населення, затінення цього сектора і зниження рівень банкрутств діючих господарюючих суб'єктів. Удосконалення механізмів державного регулювання діяльності малого бізнесу і зниження рівня їх тіні сприяють підвищенню ефективності державної політики у сфері малого бізнесу. Наслідком зниження рівня стеження за соціально-економічними відносинами в цій сфері має стати підвищення прозорості регуляторних процесів, збільшення можливостей для детального мікроекономічного аналізу стану розвитку малого бізнесу і економіки в цілому, для прогнозування та управління економічними процесами [53, с. 2].

У жовтні 2000 р. був прийнятий Закон України «Про розвиток і державну підтримку малого та середнього підприємництва» [21], також була прийнята «Концепція Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014 – 2024 рр.» [49] та утворений Державний фонд підтримки малого підприємництва. Основними задачами Фонду є фінансове забезпечення державної політики в галузі підтримки малого підприємництва і створення ефективно діючого фінансового механізму для реалізації державної програми, участь у фінансуванні регіональних програм, а також проектів і заходів, направлених на підтримку і розвиток малого підприємництва. Мінекономрозвитку координує виконання цілої низки Програм, що спрямовані на розвиток підприємництва: EU4Business; Програми ЄС підтримки приватного сектору в Україні – EU SURE (EU Support to Ukraine to Relaunch the Economy); Програма наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії Горизонт 2020 (2014–2018); Програма ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014–2020)»; Програма для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partnership with Germany); Unlimit Ukraine by EBA – Програма розвитку та підтримки малого українського бізнесу. Найбільш важливими функціями цього

відомства є: підтримка малого і середнього підприємництва на міжнародному рівні (міжнародні кредитні лінії), банківські продукти та програми допомоги малому і середньому підприємству, підтримка малого і середнього підприємництва на регіональному рівні, підтримка малого і середнього підприємництва на державному рівні. Отже, діяльність суб'єктів малого підприємництва у багатьох випадках залежить від дій державних органів виконавчої влади. Без спеціальних заходів державної підтримки розвиток малого підприємництва неможливий. Проте державна підтримка малого підприємництва стримується макроекономічними умовами [56, с. 25].

У листопаді 2016 р. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України за підтримки проекту «FORBIZ – створення кращого бізнес середовища» (ініціатива EU4Business) презентувало основні напрями проекту Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року (далі – Стратегія). Участь в обговореннях взяли авторитетні представники органів державної влади, об'єднань підприємців, організацій підтримки підприємства, торгово-промислових палат, фінансових та наукових установ, міжнародних фінансових організацій, проектів міжнародної технічної допомоги. У результаті опрацювання висловлених зауважень і пропозицій розроблено проект розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року», який розміщено на офіційному веб-сайті Мінекономрозвитку для обговорення. У цьому документі зазначено, що головною метою реалізації Стратегії є створення сприятливих умов для відкриття, ведення, зростання бізнесу та розкриття потенціалу малого і середнього підприємництва.

Позитивні наслідки, безумовно, мав ухвалений Верховною Радою України в жовтні 2016 р. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності» [7], який набрав чинності 02 листопада 2016 р. Закон спрямований на врегулювання проблемних питань захисту прав власності під час реєстраційних дій та передбачає законодавче закріплення дієвих механізмів

запобігання протиправному поглинанню та захопленню підприємств (рейдерству). А економічні методи, як відомо, націлені на активізацію економічних інтересів. Реалізація Закону покликана запобігти існуванню в державі рейдерських схем захоплення підприємств та закріпити в національному законодавстві європейські стандарти захисту прав власності, економічних інтересів громадян та інвесторів. Згаданий Закон є вкрай важливим. По-перше, він зобов'язує державних реєстраторів повідомляти про внесення змін до Державного реєстру речових прав. Якщо власників кілька, усі вони мають бути повідомлені про такі операції. Якщо хтось не згоден, протягом 10 днів можна зупинити процедуру відчуження майна. По-друге, зазнав змін так званий принцип екстериторіальності. По-третє, змінити відомості про юридичну особу тепер можна лише на підставі нотаріально засвідчених підписів її засновників або уповноважених ними осіб. По-четверте, закон посилює кримінальну відповідальність за рейдерство. По-п'яте, передбачені запобіжні заходи: Міністерство юстиції України здійснює моніторинг реєстраційних дій у Державному реєстрі прав. У разі виявлення порушень мають проводитися перевірки державних реєстраторів.

За їх результатами блокуватиметься/анулюватиметься доступ до Державного реєстру прав. З метою підвищення якості підготовки Актів Регуляторного Впливу (АРВ) шляхом чіткого визначення стандартів, елементів, процедур та імплементації національного регуляторного законодавства до норм Європейського законодавства (що сприяє зростанню фінансових можливостей шляхом зменшення витрат на зайве регулювання) прийнято Постанову Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2015 р. № 1151 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 11 березня 2004 р. № 308» [8]. Постановою внесено зміни до Методики проведення аналізу впливу регуляторного акта, якими запроваджено, зокрема, обов'язкове здійснення розрахунку витрат та вигод суб'єктів господарювання та держави від упровадження регуляторного акта («cost-benefit analysis»). Починаючи з 15 березня 2016 р. усі проекти регуляторних актів супроводжуються аналізом регуляторного впливу відповідно до нової

методології. Згідно із Законом України «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності» Державна регуляторна служба України проводить експертизу проектів регуляторних актів та аналізів їх регуляторного впливу. Забезпечено впровадження оновленої методології оцінки регуляторного впливу проектів регуляторних актів на підставі проведення оцінки витрат та економічних вигод (cost-benefit analysis) і М-тесту (SME-test) та практику надання консультацій для представників органів виконавчої влади з питань упровадження оновленої методології проведення аналізу регуляторного впливу та розроблено посібник з питань застосування інноваційного інструменту оцінки впливу регуляторних актів на малий бізнес, що отримав назву «Тест малого підприємництва», або «М-Тест» [39, с. 43, 45].

Отже, в Україні на законодавчому рівні здійснюється регулювання комерційної діяльності підприємств. За часів СРСР підприємництво, як таке, не розвивалося. Зі здобуттям незалежності Українське законодавство поповнилося нормативними актами, що регулюють підприємництво. Проте, економіка та державна політика не стоять на місці, вони повинні відповідати сучасним тенденціям. Задля покращення розвитку підприємництва в Україні слід здійснити комплекс системних заходів. На сучасному етапі проявляється недосконалість та застарілість в регулюванні та підтримці українського підприємництва. Вирішивши ці проблеми, підприємства зможуть краще конкурувати на міжнародному рівні та покращувати економічний стан України.

РОЗДІЛ 2

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОВАДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

2.1. Правовий статус та етапи державної реєстрації комерційного підприємства

Державне комерційне підприємство є певною організаційною формою підприємства, що здійснює комерційну діяльність, яка спрямована на одержання прибутку. Таке підприємство створюється компетентними державними органами держави. В своїй діяльності підприємство керується Господарським кодексом України та іншими законами, а також установчим документом – статутом. Державне комерційне підприємство має своє майно, що закріплюється за ним на праві господарського відання. Підприємство має власний фінансовий план, що регулює обіг коштів на підприємстві [63, с. 139].

Особливості утворення і діяльності державного комерційного підприємства визначено у статтях 74–75 Господарського кодексу України [2]. Державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, діє на підставі статуту на принципах підприємництва, зазначених у статті 44 цього Кодексу, та несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві власності майном. господарське відання відповідно до цього Кодексу та іншими законами, прийнятими відповідно до цього Кодексу. Майно державного комерційного підприємства передається йому на праві господарського відання. Статутний капітал державного комерційного підприємства формується уповноваженим органом, до сфери управління якого він належить, до реєстрації цього підприємства як суб'єкта господарювання. Мінімальний розмір статутного фонду державного комерційного підприємства встановлюється законом. Держава та орган, до сфери управління якого входить державне комерційне підприємство, не несуть відповідальності за його зобов'язаннями, крім випадків, передбачених цим Кодексом та іншими законами. Порядок створення та діяльності державних підприємств визначається статтями 76-77 Цивільного кодексу України [2]. Так,

згідно зі статтею 76 цього Кодексу [2], державні підприємства створюються в галузях економіки, в яких: за законом тільки державні підприємства можуть здійснювати господарську діяльність; основним (понад п'ятдесят відсотків) споживачем продукції (робіт, послуг) є держава; за умовами ведення бізнесу вільна конкуренція між виробниками або споживачами неможлива; переважає (понад п'ятдесят відсотків) виробництво суспільно необхідної продукції (робіт, послуг), яка в силу своїх умов і характеру потреб, що задовольняються, як правило, не може бути рентабельною; приватизація майнових комплексів державних підприємств заборонена законом [57, с. 112].

Згідно ч. 7 ст. 74 Цивільного кодексу України [2] державне унітарне комерційне підприємство може бути перетворено в державне акціонерне товариство, 100% акцій якого належать державі, в порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України [64, ст. 47].

Особливості господарської діяльності державних комерційних підприємств визначаються ст. 75 Господарського кодексу [2]. Зокрема, приймати і виконувати надходять до нього державні замовлення в установленому законом порядку, враховувати їх при формуванні виробничої програми, визначенні перспектив його економічного і соціального розвитку та виборі контрагентів, а також складати і реалізовувати річний і квартальний фінансовий план на кожен наступний рік. Тобто ніяких «публічних» особливостей статусу з наведених законодавчих положень щодо діяльності державних комерційних підприємств не бачимо, окрім обов'язку приймати та виконувати доведені до нього в установленому законодавством порядку державні замовлення. Однак такі ж замовлення, які є комерційно вигідними, можуть із успіхом виконувати будь-які підприємства, незалежно від форми власності. А якщо таке замовлення не є комерційно вигідним, то для їх виконань існують державні казенні підприємства, які, як зазначено вище, можуть виробляти суспільно необхідну продукцію (роботи, послуги), які за своїми умовами і характером потреб, що ними задовольняються, як правило, не є рентабельними.

Отже, таке надання державним комерційним підприємствам статусу

юридичних осіб публічного права порушує рівність форм власності та рівноправність учасників цивільно-правових відносин. Державні комерційні підприємства за своїм статусом є звичайними суб'єктами господарювання, які виступають у цивільно-правових та господарсько-правових відносинах нарівні з іншими суб'єктами [42, с. 118, 119].

Перший і найважливіший етап створення юридичної особи – це рішення про створення. На цьому етапі засновники майбутнього юридичної особи приймають рішення про:

- 1) ціль і предмет організації;
- 2) найменування юридичної особи;
- 3) розташування
- 4) розмір статутного капіталу і порядок його розподілу між засновниками (якщо це необхідно для певної організаційно-правової форми юридичної особи)
- 5) органи управління юридичної особи, порядок їх скликання, прийняття ними рішень, виняткова компетенція і повноваження таких органів.
- 6) затвердження установчого документа юридичної особи (статут, установчий договір, установчий акт та ін.)
- 7) обрання або призначення особи, яка буде керівником юридичної особи, головою її виконавчого органу.

Варто звернути увагу на Закон про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю [24], який діє з 17 червня 2018 року і встановлює нові правила і спрощені вимоги до статуту товариства з обмеженою відповідальністю.

У підприємницьких і непідприємницьких товариствах найчастіше рішення про створення оформляється протоколом загальних зборів учасників юридичної особи або Рішенням засновника.

Щоб правильно вибрати організаційно-правову форму для новостворюваного юридичної особи, слід звернутися до Класифікатора організаційно-правових форм господарювання.

Найбільш поширеними організаційно-правовими формами юридичних осіб в Україні для ведення бізнесу є товариства з обмеженою відповідальністю (ТОВ) і

приватні підприємства (ПП) [51].

Наступним кроком на шляху до створення компанії є її реєстрація в Єдиному державному реєстрі. Для цього необхідно звернутися до державного реєстратора за місцем знаходження майбутнього юридичної особи.

Державна реєстрація здійснюється незалежно від місця знаходження юридичної або фізичної особи на території Автономної Республіки Крим, області, міст Києва і Севастополя, за винятком державної реєстрації на підставі документів, поданих в електронній формі, яка здійснюється незалежно від місцезнаходження юридичної або фізичної особи на території України .

За рішенням Міністерства юстиції України державна реєстрація на підставі документів, поданих в паперовій формі, може здійснюватися в межах декількох адміністративно-територіальних одиниць.

Процес реєстрації включає перевірку документів, поданих на реєстрацію, внесення відомостей про новий комерційному юридичну особу до Єдиного державного реєстру, складання і видачу виписки з Єдиного державного реєстру.

Всі документи, які подаються до державного реєстратора, повинні бути складені державною мовою.

Установчі документи юридичної особи повинні відповідати вимогам, встановленим законом. Отже, установчі документи господарського товариства повинні містити інформацію про тип суспільства, предмет і цілі його діяльності, склад засновників та учасників, склад і компетенція органів товариства та порядок прийняття рішень, в тому числі перелік питань, за якими потрібна однастайність або кваліфікована більшість голосів, інша інформація, передбачена законом (частина 2 статті 82 Господарського кодексу України [2]).

Згідно ст. 11 Закону «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [24] статуту товариства з обмеженою відповідальністю містить інформацію про: повне та скорочене (за наявності) найменування товариства; органи управління компанії, їх компетенція, порядок прийняття рішень; порядок входу і виходу з нього. У статуті компанії може міститися інша інформація, що не суперечить законодавству.

Якщо комерційне товариство створюється і діє на підставі модельного статуту, то в рішенні про його створення, яке підписується усіма засновниками, вказується інформація про тип компанії, її найменування, місцезнаходження, предмет і цілі діяльності, склад засновники і учасники, розмір статутного (складеного) капіталу, розмір часток кожного з учасників, порядок внесення вкладів, а також інформація про провадження діяльності на підставі модельного статуту (ч. 10 ст. 82 Господарського кодексу України [2]).

Установчі документи юридичної особи оформляються письмово, прошиваються, нумеруються і підписуються засновниками (учасниками) або уповноваженими особами.

Електронні документи, подані на державну реєстрацію, оформляються відповідно до вимог законодавства у сфері електронного документообігу та електронного документообігу. Електронний документ вважається одержаним державним реєстратором з часу отримання заявником повідомлення в електронній формі про одержання такого електронного документа державним реєстратором. Державний реєстратор автоматично після отримання електронного документа від заявника відправляє йому електронний документ, що підтверджує факт отримання електронного документа.

З 6 листопада 2014 року державне мито за реєстрацію суб'єкта господарювання не стягується.

У день державної реєстрації юридичної особи державний реєстратор зобов'язаний передати інформацію з реєстраційної картки для державної реєстрації юридичної особи в відповідні статистичні дані, доходи і збори, Пенсійний фонд України, фонди соціального страхування.

Електронна копія заяви про обрання спрощеної системи оподаткування та / або реєстраційної заяви про добровільну реєстрацію як платника податку на додану вартість, зроблена скануванням, направляється до відповідного податкового органу одночасно з інформацією з реєстрації. картка для державної реєстрації юридичної особи, якщо вони були пред'явлені в якості доповнення до реєстраційної картки.

Таким чином, немає необхідності в додатковому незалежному зверненні до відповідних органів і фонди з боку господарюючого суб'єкта з метою реєстрації та реєстрації.

Реєстрація юридичних осіб та їх відокремлених підрозділів як платників податків і зборів в наглядних органах підтверджується випискою з Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців, яка надсилається (видається) цим юридичним особам та відокремленим підрозділам юридичних осіб в порядку, встановленому Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [11].

Щоб почати повноцінну роботу, юридичній особі необхідно відкрити розрахунковий рахунок в будь-якому комерційному банку [52].

2.2. Правове регулювання добровільного та примусового припинення діяльності комерційних підприємств

Процедура ліквідації регулюється багатьма нормативними правовими актами, зокрема Цивільним і Господарським кодексами України, Законами України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» та іншими.

Ліквідація – одна з форм припинення діяльності юридичної особи. Ліквідація юридичних осіб здійснюється без переходу прав і обов'язків ліквідованої особи до інших осіб, тобто без правонаступництва. При ліквідації підприємства його права та обов'язки припиняються.

Відповідно до статей 104 Цивільного кодексу України [25] і 59 Господарського кодексу України [2] юридична особа припиняється також в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації.

Юридична особа ліквідується: за рішенням його учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, за рішенням

суду.

Отже, юридична особа може бути ліквідовано як добровільно, так і примусово.

Що стосується підстав для ліквідації юридичної особи, то це, зокрема, може бути: закінчення періоду, на який було створено юридичну особу, або досягнення мети, поставленої при його створенні; в зв'язку з визнанням судом недійсною державної реєстрації юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можуть бути усунені, а також в інших випадках, передбачених установчими документами; інші підстави, передбачені законодавчими актами України.

Ліквідація повинна забезпечувати захист інтересів як кредиторів, так і учасників юридичної особи.

Крім того, правила ліквідації окремих видів юридичних осіб встановлюються законодавством, що регулює їх діяльність (наприклад, особливості ліквідації банків встановлюються Законом України «Про банки і банківську діяльність»). Порядок припинення діяльності юридичної особи у зв'язку з визнанням його господарським судом банкрутом регулюється Кодексом України з процедур банкрутства [5], [41].

Правовими підставами для добровільного припинення комунального підприємства шляхом ліквідації можуть бути:

- ліквідація районних рад у місті з районними відділеннями на підставі відповідного рішення місцевої ради;
- невиконання комунальним підприємством покладених на нього завдань, передбачених програмами соціально-економічного розвитку даної адміністративної території;
- систематична збитковість комерційних комунальних унітарних підприємств, комунальних акціонерних товариств, комунальних товариств з обмеженою відповідальністю;
- зміна правового режиму майна комунального підприємства; використання комерційним підприємством закріпленого за ним майна для інших

цілей;

- перепрофілювання підприємства;
- великий дефіцит місцевого бюджету;
- знищення майна, на базі якого був створене комунальне підприємство; досягнення мети, згідно з якою був створене комунальне підприємство;
- кінець періоду, на який був створене комунальне підприємство;
- наявність заборгованості по заробітній платі через відсутність ліквідаційної маси (лист Держадміністрації України від 30 листопада 2005 № 10498 [6]) та ін.

Примусове припинення комунального підприємства може бути здійснено за рішенням суду з підстав, встановлених законом. Судова практика по вичерпання переліку підстав примусової ліквідації не є однозначною. На думку деяких дослідників, перелік підстав для примусового припинення господарської діяльності не є вичерпним і може бути розширений у відповідності з деякими законодавчими актами України [58].

Процедура ліквідації юридичної особи починається з ухвалення уповноваженим органом (особою) відповідного рішення про ліквідацію підприємства.

По-перше, таке рішення може бути прийнято власником (-ами) підприємства самостійно – добровільна ліквідація. Згідно зі ст. 110 Цивільного кодексу України [19] за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами, в тому числі у зв'язку із закінченням терміну, досягненням мети, для якої було створено юридичну особу, а також в інших випадках, передбачених установчими документами юридична особа може бути ліквідована.

Важливо, щоб підприємство, яке є учасником (засновником) господарського товариства, які не ліквідувалося як юридична особа. Отже, якщо підприємство має намір ліквідуватися, воно повинно вийти з усіх господарських товариств, засновником яких воно є.

По-друге, таке рішення може регулюватися чинним законодавством. Наприклад, якщо вартість чистих активів товариства знизилася більш як на 50 відсотків порівняно з цим показником станом на кінець попереднього року, то таке товариство, то на загальних зборах учасників може виноситись питання про ліквідацію товариства (згідно ч. 3 статті 31 Закону України «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» [18]), а в разі, якщо вартість чистих активів акціонерного товариства стане менше встановленого законом мінімального розміру статутного капіталу, товариство підлягає ліквідації відповідно до ч. 3 ст. 155 Цивільного кодексу України [25]).

Згідно ст. 132 Цивільного кодексу України [25] ліквідації підлягає повне товариство, якщо в ньому залишається тільки один учасник. Згідно ст. 139 Цивільного кодексу України [25] командитне товариство при вибутті всіх вкладників також підлягає ліквідації.

По-третє, таке рішення може прийняти суд – примусова ліквідація. У цьому випадку державна реєстрація юридичної особи визнається недійсною. Це може бути здійснено через порушення, допущені при створенні такої особи, які не можуть бути усунені, а також в інших випадках, встановлених законом. Типовий приклад – скасування державної реєстрації фіктивних підприємств у зв'язку із здійсненням реєстрації на підставі загубленого документа, що посвідчує особу, або на підставну особу – засновника господарського товариства.

Крім ухвалення рішення про ліквідацію, орган (особа), який прийняв таке рішення про ліквідацію підприємства, повинен містити відповідно до п. 7 ч.1 ст. 15 Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» [11] відомості про склад припиняє комісії (реорганізаційні комісії, ліквідаційної комісії), її голову або ліквідатора, реєстраційні номери реєстраційних карток платника податків. або серія та номер паспорта (для осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися прийняти реєстраційний номер облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний наглядовий орган і мають відмітку у паспорті про право здійснювати платежі згідно серія і номер паспорта), про порядок і строк заявлення

кредиторами своїх вимог.

Ліквідація підприємства здійснюється спеціально створеною комісією, в яку може входити кілька людей – ліквідаційна комісія або одну особу – ліквідатор.

У разі «самоліквідації» ліквідаційна комісія створюється власником або уповноваженою ним особою. При цьому за рішенням таких осіб функції комісії можуть бути передані керівному органу такої юридичної особи (ч. 3 ст. 105 Цивільного кодексу України [25]).

У ч. 4 ст. 105 Цивільний кодекс України [25] передбачає, що з дня призначення ліквідаційної комісії до неї переходять всі повноваження з управління справами підприємства. Це дозволяє стверджувати, що така комісія є повноважним представником такого підприємства. При цьому слід враховувати, що комісія не має статусу юридичної особи, і підприємство, яке ліквідується не втрачає статусу юридичної особи в процесі своєї роботи.

Таким чином, всі операції підприємства, що ліквідується реєструються безпосередньо на підприємстві, в усіх документах використовуються реквізити підприємства. А ліквідатор або голова ліквідаційної комісії (члени комісії) є представником підприємства і працює від його імені.

Власники підприємства в разі прийняття рішення про ліквідацію підприємства ліквідаційною комісією повинні визначити термін передачі бухгалтерської та іншої документації підприємства такої комісії, щодо якого прийнято рішення проведена ліквідація, печатки і штампи, матеріальні та інші цінності такого підприємства. Передача повинна здійснюватися відповідними офіційними особами.

У разі «самоліквідації» всі питання, включаючи винагороду осіб, залучених до ліквідації, вирішує власник. Власник підприємства з членами ліквідаційної комісії (колегіального органу) або ліквідатор (якщо в ліквідації бере участь одна особа) можуть мати:

- трудові відносини (якщо ліквідація буде покладено на орган управління підприємства або директора)
- цивільні відносини (в інших випадках).

Таким чином, якщо ліквідація проводиться органом управління підприємства або директором, процедура ліквідації здійснюватиметься в рамках їх трудових функцій. Тобто вони будуть продовжувати працювати в рамках вже сформованих трудових відносин, до завершення процедури ліквідації. Відзначимо, що у цього варіанту є істотні недоліки. По-перше, виплачена заробітна плата (а в даному випадку – винагорода, виплачена членам ліквідаційної комісії або ліквідатора) підлягає оподаткуванню «в повному обсязі». По-друге, необхідно звітувати по податкам і зборам «заробітної плати», в той час як у підприємства може бути можливість знятися з обліку як платник хоча б «зарплатних» внесків задовго до закінчення процедури ліквідації.

Про таке рішення про ліквідацію підприємства необхідно повідомити державного реєстратора за місцем знаходження підприємства. Дані про прийняття рішення про припинення діяльності юридичних осіб, інформація про яких міститься в Єдиному державному реєстрі, контролюючі органи отримують від державних реєстраторів в порядку інформаційної взаємодії.

У разі прийняття рішення про припинення діяльності юридичної особи одночасно призначається і проводиться документальна позапланова перевірка юридичної особи та її не знятих з обліку відокремлених підрозділів.

Дані про прийняття рішення про припинення діяльності юридичних осіб, інформація про яких міститься в Єдиному державному реєстрі, контролюючі органи отримують від державних реєстраторів в порядку інформаційної взаємодії Єдиного державного реєстру [50].

З дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи, вона вважається такою, що припинилась.

Таким чином, ми прослідкували за юридично закріпленим порядком державної реєстрації та припиненням діяльності підприємств. Визначили основні етапи процедури державної реєстрації та ліквідації підприємства і провели їх ґрунтовний аналіз.

РОЗДІЛ 3

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД У СФЕРІ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ КОМЕРЦІЙНИХ ПІДПРИЄМСТВ

1.1. Міжнародний досвід державного регулювання діяльності комерційних підприємств та механізмів попередження порушень в ході здійснення підприємницької діяльності

У США реалізуються дві глобальні програми: SBIR (Інноваційні дослідження малого бізнесу) і STTR (Трансфер технологій малого бізнесу), які є основними для підтримки інновацій в країні.

Програма SBIR була створена в 1982 році з метою посилення ролі малого інноваційного підприємництва в дослідженнях і розробках, що фінансуються державою. SBIR є конкурсною програмою, що заохочує вітчизняний малий бізнес брати участь у науково-дослідній діяльності, який має потенціал для комерціалізації. Гранти, отримані за програмою SBIR, дають малим підприємствам стимул до отримання прибутку від комерціалізації розробок. Завдяки розвитку технологічного малого бізнесу стимулюються інновації в країні і виконуються конкретні потреби країни. Таким чином, місією програми SBIR є підтримка наукових знань і технологічних інновацій шляхом вкладення коштів федерального бюджету з метою дотримання найважливіших американських пріоритетів для створення сильної національної економіки. До 2009 р. було видано 112 500 грантів на загальну суму понад 26,9 млрд. дол. На сьогоднішній день програма продовжена до 2022 року, постійно доповнюючись. Щорічно федеральний уряд виділяє 2,5 млрд. дол. на початкову стадію.

Програма SBIR складається з трьох етапів: метою першого етапу є створення технічних достоїнств, техніко-економічних і комерційних можливостей пропонуваніх інновацій (гранти не перевищують 250000 дол. на 6 місяців); метою другого етапу є продовження роботи над результатами першого етапу і розвиток комерційного потенціалу проекту (гранти не перевищують 750000 дол. на 2 роки); мета третьої фази, в разі необхідності, це проведення комерціалізації інновацій,

зроблених на перших двох етапах. У критерії для учасників програми потрапляють такі: представники малого бізнесу повинні бути американськими фірмами з кількістю працівників не більше 500 і комерційними цілями.

Щорічно федеральні відомства з бюджетом на дослідження і розробки, які перевищують 100 млн. дол., повинні виділити 3,2% на SBIR. Кожне відомство управляє своєю індивідуальною програмою, призначає теми досліджень і приймає заявки від підприємств малого бізнесу. Нагороди присуджуються на конкурсній основі після оцінки пропозицій. В даний час, одинадцять федеральних агентств беруть участь в програмі, в тому числі міністерство оборони, міністерство енергетики, департамент освіти, департамент Національної безпеки. Для відомств це дійсно серйозна програма і реальний ресурс для залучення інновацій на потреби відстоювання національних інтересів.

STTR, що з'явилася в 1992 році, є ще однією програмою, яка розширює можливості федерального фінансування в сфері інноваційних розробок. Центральне місце в програмі займає можливість створення спільних підприємств на базі малого бізнесу і некомерційних дослідницьких інститутів. Унікальною особливістю програми STTR є вимога для малого бізнесу офіційно співпрацювати з науково-дослідною установою в рамках етапів I та II. Цілями програми є стимулювання технологічних інновацій і можливість передачі інноваційних технологій між малими підприємствами і науковими установами. Найбільш важлива роль STTR в тому, щоб ліквідувати розрив між досягненнями фундаментальної науки і результатами комерціалізації інновацій.

Програма також має 3 етапи: на перший етап виділяється 50000-100000 дол. на 1 рік, сумарний фонд на 2 етап не перевищує 750000 дол. на 2 роки. В даний час п'ять установ беруть участь в програмі: міністерство оборони, міністерство енергетики, департамент охорони здоров'я, НАСА і національний науковий фонд.

STTR є високо конкурентною програмою. Малий бізнес вже давно орієнтований на розробку інновацій і процвітає там, де вдалася комерціалізація. Але ризик і вартість проведення досліджень і розробок можуть бути недоступні для багатьох малих підприємств. З іншого боку, некомерційні науково-дослідні

лабораторії грають важливу роль в розвитку високотехнологічних інновацій. Однак часто інновації, досягнуті в теорії, так і не знаходять практичного застосування. STTR поєднує в собі сильні сторони обох організацій шляхом введення підприємницьких підходів для високотехнологічних досліджень. Технології та продукти передаються з лабораторії на ринок. Малий бізнес отримує прибуток від комерціалізації, яка, в свою чергу, стимулює економіку США [43].

В 1953 році була створена Адміністрація малого бізнесу США (SBA), яка продовжує допомагати власникам малого бізнесу та підприємцям втілювати «американську мрію» в реальність. SBA - це єдине федеральне агентство, яке повністю присвячене малому бізнесу та надає консультаційні послуги, фінансову допомогу та експертизи під своїм керівництвом, як єдиний в країні ресурс та «голос» малого бізнесу. Малий бізнес США, як і всіх державах стикається з безпрецедентними економічними зривами через спалах коронавірусу (COVID-19). SBA співпрацює з низкою партнерів для консультування та навчання малого бізнесу. SBA має 68 районних відділень, а також отримує підтримку, яку надають його партнери, такі як офіси SCORE, бізнес-центри, центри розвитку малого бізнесу. SBA надає експортні позики, щоб допомогти малому бізнесу досягти продаж за рахунок експорту та може допомогти цим компаніям реагувати на можливості та виклики, пов'язані з торгівлею через COVID-19. Позики надаються американським малим підприємствам, які експортують безпосередньо за кордон, або тим, хто експортує опосередковано, продаючи клієнту, який потім експортує свою продукцію.

У Великобританії, після Другої світової війни, особливий розвиток отримала політика «контрольованого зростання цін», відповідно до якої підприємці отримували право підвищувати ціни, попередивши про це державні органи, які могли скасувати ці зміни. Надалі ця політика переросла в повну лібералізацію цін.

Цікавий досвід «контрактів стабільності», які з успіхом застосовувалися в розвинених європейських країнах протягом довгого часу. Їх суть полягала в

наступному: держава укладала з підприємствами угоди, за якими ці підприємства мали право підвищувати ціни на одні товари, одночасно знижуючи ціни на інші. Основна мета полягала в підтримці стабільності загального рівня цін.

Відповідно до «програмних контрактів» держава сприяла такій еволюції цін, яка відповідала б умовам міжнародної конкуренції. Цей механізм поширювався на всі товари і послуги, які відповідно до «контрактів стабільності» раніше піддавалися контролю. Відповідно до них підприємства надавали державі інформацію про свої інвестиційні програми, фінансове становище, зайнятість, перспективи виходу на зовнішні ринки, а також інформацію, пов'язану з формуванням цін, техніко-економічну характеристику товарів, показники продуктивності праці, методи фінансового управління і т. д.

Контракти проти підвищення цін мали на меті забезпечити високу конкурентоспроможність вироблених товарів і сповільнити темпи зростання інфляційного розвитку економіки. При прийнятті підприємствами цих контрактів уряд приймав на себе обов'язок не вживати заходів, що ведуть до зростання витрат виробництва [62, с. 2].

В Італії активізація розвитку малих та середніх підприємств (далі – МСП) почалася з 50-х років, у зв'язку зі вступом до Європейського Союзу, а також з метою подальшого економічного розвитку і забезпечення високої конкурентоспроможності національної продукції на світовому ринку. З початку 70-х років в Італії почала проводитися політика створення і розвитку нових промислових регіонів. Для прискорення розвитку МСП були створені 25 бізнес-інкубаторів. З'явилася також потреба в реструктуризації наявних великих виробництв для збільшення їх гнучкості і пристосовності до змінних економічних умов. Процес структурної перебудови великих компаній привів до зменшення вертикальної інтеграції і розширення горизонтальних зв'язків. Це дозволило розширити виробничу і технологічну спеціалізацію при одночасному зростанні ролі окремих видів виробництв. Зараз в МСП Італії зосереджено понад 70% всього зайнятого населення, причому 37,4% працюють на підприємствах, де працює менше 50 чоловік, і тільки 30% зайнято – на великих підприємствах.

Промислові підприємства сектора МСП забезпечують близько 32% доданої вартості продукції великих підприємств. Такі зрушення в промисловості були досягнуті в значній мірі завдяки реформуванню великих підприємств з виділенням з них малих і середніх підприємств. Починаючи з 1952 р. розвитку МСП в Італії сприяло потужне правове забезпечення, яке постійно вдосконалюється. До теперішнього часу тільки в цій сфері прийнято понад 30 основоположних законів, а також цілий комплекс програм, спрямованих на розвиток МСП і на оздоровлення економіки країни. У реорганізації промисловості та розвитку МСП величезна роль належить закону № 317, прийнятому в 1991 р. Цим законом були встановлені фінансові, технічні та організаційні заходи щодо забезпечення розвитку і підтримки МСП, а також визначені 3 найважливіші рівня пріоритетності розв'язування проблем.

I рівень:

- фінансова підтримка в модернізації і придбанні нового обладнання для МСП, а також полегшення умов фінансування МСП;
- вдосконалення технологій і розвиток науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт, створення консорціумів з інститутів, малих, середніх і великих підприємств, за участю місцевих органів влади, для спільних досліджень і технічного співробітництва;
- розвиток виробничо-технологічної кооперації в МСП.

II рівень:

- розвиток і посилене фінансування південних і слаборозвинених регіонів;
- забезпечення співпраці МСП з великими підприємствами, особливо в промислових районах на північному сході країни;
- забезпечення міжнародної конкурентоспроможності італійської продукції шляхом підтримки МСП, що виробляють експортну продукцію;
- створення сфери комерційних і виробничих послуг, що сприяють підвищенню якості та конкурентоспроможності Італійської продукції.

III рівень:

- економічне відродження та підтримка регіонів в інтересах ЄС;
- вдосконалення і розвиток професійного навчання.

Потужне і всебічне правове та ресурсне забезпечення розвитку МСП дозволили в короткі терміни забезпечити Італії гідне місце в групі найрозвиненіших країн світу.

Японський досвід підтримки і розвитку МСП відрізняється високим рівнем впливу держави на основні процеси реформування економіки країни. Після закінчення Другої світової війни, Японія залишилася зі зруйнованою економікою і без традиційних джерел сировини. За сприяння США і головним чином при мобілізації всіх національних ресурсів, Японія в досить стислі терміни відновила і модернізувала свою промисловість, забезпечивши можливість подальшого інтенсивного розвитку економіки країни. В даний час Японія знаходиться в числі лідерів світової економіки. Значною мірою це було досягнуто завдяки цілеспрямованій державній політиці, орієнтованій на всебічну підтримку і розвиток МСП. Однак, головним багатством цієї країни є працьовитий народ, причому основна частина зайнятого населення зосереджена на підприємствах сектора МСП.

Успішність реформування японської економіки з ефективним використанням потенціалу МСП, визначалася взаємодією державних, регіональних і місцевих органів влади, а також злагодженою роботою розгалуженої інфраструктури підтримки МСП. Питаннями економічного розвитку і підприємництва в Уряді Японії займаються дві структури – Національне Земельне Агентство (НЗА), відповідальне за планування використання земель та Міністерство міжнародної торгівлі і промисловості (ММТП), яке займається питаннями торгівлі та внутрішнього економічного розвитку. НЗА і ММТП спільно розробляють стратегію розвитку МСП, забезпечують і координують реалізацію пов'язаних з цим заходів з підтримки і розвитку МСП на національному та регіональному рівнях. Відповідно до цієї стратегії, уряду регіонів, на основі пропозицій з місць, готують конкретні плани на перспективний період. Регіональні плани розвитку узгоджуються і затверджуються Урядом

країни в частині відповідності державної стратегії і бюджетного фінансування. Ці плани періодично коригуються відповідно до умов, що змінюються, при цьому координується взаємодія місцевих, регіональних і державних органів влади з відповідними структурами підтримки МСП [34].

Механізм податкових пільг широко використовується і у Франції. За його допомогою держава сприяє прискоренню науково-технічного прогресу, розширенню експорту тощо. Отож, є пільги для новостворених акціонерних товариств (в перші два роки податок не сплачується, в третій рік оподатковується 25% їхнього прибутку, в четвертий – 50%, в п'ятий – 75%, починаючи з шостого року – 100% прибутку) податковий кредит також використовується для підприємств, які проводять професійне навчання тощо. Малі підприємства не подають декларацію з податку на додану вартість, але сплачують податок на прибуток, рівень якого залежить від сфери діяльності (торгівля, послуги і т. д.). В цілому, система податкових пільг для розвитку підприємництва в економічно розвинених країнах включає різні податкові пільги: амортизаційні відрахування, пільги для стимулювання науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт, пільги для формування резервних фондів, податкові пільги, податкові канікули та ін. [29 с. 27].

У Нідерландах існує трирівнева система протидії корупції. Перший рівень представляють відділи внутрішніх справ (внутрішні служби безпеки), які функціонують у міністерствах та у більшості державних, установ, організацій. Наступним структурним рівнем в системі боротьби з корупцією є так звана Служба громадського звинувачення, яка має дев'ятнадцять регіональних офісів, в кожному з яких є свій громадський обвинувач, який веде справи по кримінальних розслідуваннях. Національний громадський обвинувач, у свою чергу, співпрацює з генеральною прокуратурою, яка складає третій організаційний рівень в системі боротьби з корупцією. Покарання винних відбувається, що називається, «не виносячи сміття з хати», зміщенням з посади, справлянням компенсації за порушення або звільненням [46 с. 87].

Відчутні результати у протидії корупції досягнуті в Німеччині.

Організаційно-правовий механізм попередження корупції в цій державі передбачає:

- визначення переліку посад схильних до корупції;
- посилення внутрішньовідомчого контролю у формі ревізій;
- особливий підхід при призначенні осіб на посади, виконання яких допускає можливість здійснення корупційних дій;
- навчання і підвищення кваліфікації співробітників для неприйняття ними дій, що підпадають під склад корупційних злочинів;
- посилення службового нагляду керівництвом федерального органу;
- ротація персоналу, що займає посади, найбільш схильні корупції;
- суворе дотримання приписаних процедур при виділенні і оформленні державних замовлень;
- чіткий поділ етапів, пов'язаних з плануванням, виділенням і розрахунками при оформленні державних замовлень.

Окрему увагу приділяють системі адміністративних заборон на державній службі, серед яких законодавством визначено такі:

- заборона на здійснення державним службовцем підприємницької діяльності як особисто, так і через довірених осіб, в тому числі участь у діяльності правління, наглядової ради або в іншому органі товариства, товариства або підприємства будь-якої іншої правової форми;
- заборона на заняття посади в раніше підконтрольних організаціях протягом 5 років після залишення державної служби. У разі відставки чиновник повинен отримати дозвіл уряду на роботу в приватному секторі, якщо колишня діяльність службовця мала відношення до даного виду діяльності. В іншому випадку поведінка державних службовців може розглядатися як корупційна.

Позитивним і дієвим досвідом у подоланні корупції славиться і така азіатська держава як Сінгапур, яка вважається однією з найздоровіших з точки зору лікування корупційної хвороби країною, і першою серед сучасних індустріальних країн почала активну боротьбу з корупцією та зміцнення

морально-етичних засад влади та професіоналізму апарату державного управління.

Антикорупційна стратегія країни орієнтована на три головні завдання:

- позбавлення державного апарату від хабарників;
- спрощення бюрократичних процедур і посилення правової регламентації повноважень чиновників;
- контроль за дотриманням етичних стандартів службової діяльності [61, с. 360-363].

1.2. Проблеми правового регулювання комерційної діяльності підприємств та шляхи вдосконалення систем державної підтримки підприємництва в Україні

Наразі економіка України та її правове регулювання проходить становлення та реформацію. Тому ми спостерігаємо, як кожного року виникають нові загрози та можливі шляхи для їх вирішення.

Правове регулювання кола суб'єктів права на комерційне (фірмове) найменування в Україні не є однозначним та вичерпним, оскільки потребує уточнень та доповнень у Цивільному та Господарському кодексах України. Необхідно доповнити положення про комерційні (фірмові) найменування Цивільного кодексу нормою про те, що фізичні особи-підприємці можуть бути суб'єктами права на такі найменування нарівні з юридичними особами, що здійснюють підприємницьку діяльність. Своєю чергою, норму Господарського кодексу, яка надає право на комерційне (фірмове) найменування «юридичним особам – суб'єктам господарювання» та «громадянам – підприємцям», необхідно переформулювати на таку, що надає право на комерційне (фірмове) найменування «юридичним особам – суб'єктам комерційної господарської діяльності» та «громадянам-підприємцям». Доцільно прийняти спеціальний закон про комерційні (фірмові) найменування, який закріплював би офіційне визначення цього поняття, а отже, і необхідні його ознаки. Вважаємо доцільним також

створення спеціального Реєстру комерційних найменувань, який би став позитивним кроком у напрямі удосконалення захисту інтересів суб'єктів права на цей засіб індивідуалізації [49, с. 197].

Згідно з положеннями ст. 67 Господарського кодексу України [2], який передбачає, що відносини підприємств з іншими підприємствами, організаціями, громадянами в усіх сферах економічної діяльності здійснюються на основі договорів, слід функція посередництва у відносинах між суб'єктами господарювання. Конкретне правове регулювання господарських договорів має виходити не з того, чи знаходяться суб'єкти господарювання у відносинах диспозитивності або підпорядкованості, а з того, на яку мету спрямовані їхні дії. Цією метою є певний суспільно корисний результат управління, тобто задоволення потреби всього суспільства в певних матеріальних і нематеріальних благах. Це, в свою чергу, вимагає використання публічно-правових регуляторів економічної діяльності [27, с. 20].

Правове регулювання відносин у сфері захисту комерційної таємниці в Україні не породжує правових гарантій, що направлені на ефективне забезпечення та захист майнових прав на такий об'єкт інтелектуальної власності як комерційна таємниця. У законного власника комерційної таємниці виникає ряд труднощів, що пов'язані з проблемою доведення факту розголошення комерційної таємниці, визначенням причинно-наслідкового зв'язку між незаконними діями порушника, що полягають у порушенні майнових прав власника на комерційну таємницю, та збитками, які були завдані внаслідок таких протиправних діянь, а також складність полягає в доведенні дійсного розміру збитків та упущеної вигоди. Тому перш за все, враховуючи аналіз судової практики України, особа, бажаючи ефективно захистити свої майнові права на об'єкт інтелектуальної власності, має здійснювати ряд превентивних заходів, такі як: заздалегідь визначати чітко встановлений розмір грошових відшкодувань у договорі про нерозголошення комерційної таємниці, так як у разі порушення договору довести пряму дійсну шкоду є навряд чи можливо, розробити Положення про комерційну таємницю та встановити відповідальність у разі її

незаконного розголошення, та здійснювати превентивні заходи не юридичного характеру. Також необхідно встановити законодавче регулювання меж свободи працівника, який має доступ до комерційної таємниці. Враховуючи аналіз правових положень зарубіжних країн, одним із способів захисту роботодавця може стати законодавче закріплення можливості укладання договору про неконкуренцію. Зазначений договір має містити умову про граничний строк обмежень щодо неконкуренції з моменту припинення трудових правовідносин, а також розмір компенсаційних витрат у зв'язку з таким правообмеженням.

В національному законодавстві відсутня будь-яка правова основа, що направлена на ефективне функціонування договору про неконкуренцію, тобто, така домовленість є незаконною, а, отже, угода може бути визнана судом нікчемною. Роботодавці, захищаючи свої законні інтереси та майнові права від нечесної конкуренції та «витоку» комерційно важливої інформації, обґрунтовують легальність угоди про неконкуренцію положенням статті 627 Цивільного кодексу України [25], в якій зазначається, що сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору з урахуванням вимог цього Кодексу, інших актів цивільного законодавства, звичаїв ділового обороту, вимог розумності та справедливості. Однак, обмеження професійної та господарської діяльності колишнього працівника є порушенням як конституційних, так і трудових його прав. Згідно ст. 43 Конституції України [1] право на працю є невід'ємним правом кожного, що полягає у можливості заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає. Статтею 5-1 Кодексу законів про працю передбачено, що держава гарантує працездатним громадянам право на вільний вибір виду діяльності [4]. Звичайно, що таке зобов'язання про неконкуренцію обмежує фізичну особу у можливості мати незаборонені законом цивільні права, а, отже, керуючись положенням ч.1 ст. 27 Цивільного кодексу України [25] такий договір необхідно вважати нікчемним. Таким чином, зобов'язання про неконкуренцію згідно українського законодавства не мають ніякої юридичної сили. Однак, практика зарубіжних країн вказує на те, що укладення угод про неконкуренцію дійсно є належним та дієвим механізмом у

боротьбі з нечесними проявами конкуренції та від неправомірного використання відомостей, що складають комерційну таємницю [33, с. 142-143].

Публічно-правове регулювання підприємницької діяльності здійснюється на основі імперативних правових норм. Переважно це норми, що встановлюють певні обов'язки, а також заборонні норми. В основному правові обмеження в державному регулюванні підприємницької діяльності виражаються у встановленні різних юридичних обтяжень для суб'єктів господарювання. Сюди входить необхідність узаконення господарюючих суб'єктів (Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань» від 15.05.2003) [11], ліцензування (Закон України «Про ліцензування видів господарської діяльності» від 02.03.2015 р.) [16], дотримання правил забезпечення безпеки і якості товарів, робіт і послуг (Закон України «Про технічні регламенти та оцінку відповідності» від 15.01.2015) [23], численні заборони встановлені Законом України «Про захист економічної конкуренції» від 11.01.2001 р. [14] та ін. За допомогою таких норм здійснюється обмежує вплив на підприємницьку діяльність. Законодавство передбачає правові стимули в набагато меншому ступені, ніж законодавчі обмеження. Суть стимулюючої дії - трохи розширити свободу господарюючих суб'єктів, надавши їм нові можливості. Стимулююча дія здійснюється тільки у відношенні певних категорій суб'єктів господарювання (малих підприємств, іноземних інвесторів, підприємців у вільних економічних зонах і т. д.). На основі аналізу нормативно-правової бази регулювання підприємництва в Україні можна зробити наступні висновки та сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства на різних рівнях:

На державному рівні:

- забезпечення рівних прав та створення рівних можливостей для підприємців різного рівня доступу до матеріальних, технічних, фінансових, трудових, інформаційних, природних та інших ресурсів;
- надання матеріально-технічних та інших ресурсів, що централізовано розподіляються державою (здійснюється тільки в тому випадку, якщо підприємець виконує роботи і поставки для державних потреб)

- забезпечення недоторканності майна і забезпечення захисту прав власності підприємців;
- відшкодування збитків, заподіяних підприємцю внаслідок порушення громадянами, юридичними особами і державними органами його охоронюваних законом майнових прав, відповідно до чинного законодавства;
- реалізація заходів щодо усунення обмежень, які стримують розвиток підприємницької діяльності;
- забезпечення послідовності та стабільності нормативно-правового регулювання підприємницької діяльності;
- практична реалізація державної системи підтримки всіх сфер підприємництва (завершення формування належної ринкової інфраструктури, реалізація системи фінансової підтримки підприємництва, включаючи формування стартового капіталу, створення умов для зовнішньоекономічної діяльності). діяльності; початок прогресивної системи підготовки кадрів для сучасного бізнесу і максимально можлива активізація малого бізнесу).

На регіональному рівні:

- створення сприятливих організаційно-економічних умов для розвитку підприємництва (надання земельних ділянок, передача підприємцю державного майна, необхідного для здійснення підприємницької діяльності);
- стимулювання модернізації технологій, інновацій, розробки нових видів продукції і послуг з використанням економічних важелів (адресні субсидії, податкові пільги та ін.);
- надання цільових кредитів та інших видів допомоги підприємцям в необхідному обсязі;
- здійснення регіональних науково-технічних, економічних і соціальних програм;
- скорочення переліку видів підприємницької діяльності, що підлягають ліцензуванню та патентуванню, вимагають одержання свідчень та інших дозволів на підприємницьку діяльність;
- обмеження перевірок та контролю за діяльністю господарюючих суб'єктів;

- спрощення процедури митного оформлення товарів під час здійснення експортно-імпортних операцій.

На місцевому рівні:

- забезпечення захисту конкуренції в бізнесі, захисту прав споживачів, контролю за якістю та безпечністю продукції та усіх видів послуг і робіт;
- встановлення цін і правил ціноутворення; цільових грантів; розміру економічних санкцій;
- укладання договорів на виконання робіт і поставок для державних потреб; формування інфраструктури підтримки і розвитку малого підприємництва, організація державного навчання, перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів для малого бізнесу з урахуванням потреб територіальної громади;
- вдосконалення спрощеної системи оподаткування, бухгалтерського обліку та звітності;
- активізація фінансово-кредитної підтримки малого бізнесу за пропозицією органів місцевого самоврядування [32, с. 2-4].

Для ефективності застосування такого засобу фінансово-правового регулювання підприємництва діяльності, як надання державної фінансової підтримки, необхідне реформування нормативно-правових актів, спрямованих на врегулювання надання такої допомоги підприємцям, (крім визначених у Концепції реформування системи державної допомоги суб'єктам підприємництва) [26,], [36, с. 187-188].

У 2014 році було прийнято Закон України «Про державну допомогу суб'єктам господарювання» [10,], який визначив: перелік форм державної фінансової допомоги суб'єктам підприємництва; порядок надання державної фінансової допомоги суб'єктам підприємництва; проведення моніторингу державної допомоги; процедури надання державної фінансової допомоги підприємцям та визначив критерії допустимості.

Таким чином, дослідивши міжнародний досвід державного регулювання діяльності комерційних підприємств, можна дійти висновку, що завдяки ґрунтовній політиці держав щодо підтримки малого та середнього бізнесу, ще в

минулому столітті, вдалося досягти підвищення економічного стану. Такі заходи забезпечили високий рівень загальноекономічного достатку держави. Проте, не слід забувати про загрози, перед якими постали всі держави світу та відносно яких потрібно здійснювати всебічну політику та підтримку різних сфер економіки. Українські реалії регулювання та підтримки діяльності комерційних підприємств свідчать про недостатню увагу до цієї проблеми. Підприємництво відіграє значну роль в економіці України але задля значного покращення їх діяльності необхідно зменшити податкове навантаження, знизити ставки по кредитах, створювати конкурентне середовище, прийняти та реалізувати програми технологічного розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Отже, історична повнота і системний аналіз матеріалів і фактів про підприємництво дають принципово новий ступінь оглядовості для наукових узагальнень про природу даного явища. Питання правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств регулюються нормативно-правовими актами і відповідно до вимог суспільства та ситуацій. Проте варто зважати і на ряд проблем, які існують сьогодні з цього питання, як то: відсутність чітко регламентованих положень про відповідальність у випадку порушення процедури та інше.

Проте питання правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств залишається відкритим, що спричинено диференційованістю підходів до вивчення даної проблеми, а також постійними змінами у сфері державної політики. Крім того, на сьогоднішній день не існує широкого спектру наукових досліджень по даному питанню, що ускладнює його аналіз.

Проведене дослідження правових засад забезпечення комерційної діяльності підприємств та отримані на його основі результати, покликані на вирішення на вирішення поставлених завдань та становлять практичний інтерес у сфері підприємництва.

За результатами проведеного дослідження чинного законодавства України, міжнародних нормативно-правових актів і практики їх реалізації; вітчизняних та зарубіжних праць науковців у галузі комерційного права можна зробити наступні висновки:

1. Визначено поняття, види та характерні риси комерційної діяльності підприємств. Зокрема, прояви підприємливості в первісному суспільстві, його форми в античному суспільстві і в середні віки, розвинений інститут підприємництва в умовах капіталізму, практика ліквідації приватного підприємництва і насадження монополю державного розвитку економіки в радянську добу, досвід відродження підприємництва в незалежній Україні свідчать про те, що наука і практика в даному випадку мають справу з унікально

складним, суперечливим і неоднозначним суспільним явищем, надзвичайно рухливим і динамічним.

2. Проаналізовано розвиток законодавства щодо забезпечення комерційної діяльності підприємств в Україні. Так, історично важливим моментом у сфері закріплення принципу верховенства права та положень щодо комерційної таємниці стало прийняття 16 липня 1990 року Верховною Радою Української РСР Декларації про державний суверенітет України, подальшого проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р. та прийняття Конституції України 28 червня 1996 р., яка закріпила у ст. 42 право на підприємницьку діяльність, не заборонену законом. Наступному розвитку сфери підприємництва допомогли прийняття Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Закону України «Про підприємництво» та інших нормативно-правових актів.

3. Визначено механізм державної підтримки підприємницької діяльності. Механізм державної підтримки підприємницької діяльності забезпечується низкою урядових програм, зокрема: EU4Business; Програмою ЄС підтримки приватного сектору в Україні – EU SURE (EU Support to Ukraine to Relaunch the Economy); Програмою наукових досліджень та навчання Європейського співтовариства з атомної енергії Горизонт 2020 (2014–2018); Програмою ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME) (2014–2020)»; Програмою для управлінських кадрів сфери підприємництва України (Fit for partnership with Germany); Unlimit Ukraine by EBA – Програмою розвитку та підтримки малого українського бізнесу. Найбільш важливими функціями цього відомства є: підтримка малого і середнього підприємництва на міжнародному рівні (міжнародні кредитні лінії).

4. Встановлено правовий статус та етапи державної реєстрації комерційного підприємства. Державне комерційне підприємство є певною організаційною формою підприємства, що здійснює комерційну діяльність, яка спрямована на одержання прибутку. Таке підприємство створюється компетентними державними органами держави та реєстрація здійснюється в декілька етапів, проаналізованих нами у дослідженні. Прийняття рішення про створення

підприємства та розробка установчих документів є початковим та найважливішим етапом створення підприємства. Процес реєстрації підприємства включає в себе перевірку документів, поданих для реєстрації, внесення відомостей про нову комерційну юридичну особу до Єдиного державного реєстру, оформлення і видачу виписки з Єдиного державного реєстру.

5. Проаналізовано правове регулювання добровільного та примусового припинення діяльності комерційних підприємств. Процедура ліквідації регулюється багатьма нормативно-правовими актами, зокрема Цивільним та Господарським кодексами України, законами України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань», «Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю» тощо. Юридична особа ліквідується: за рішенням її учасників або органу юридичної особи, уповноваженого на це установчими документами; за рішенням суду. Отже, юридична особа може бути ліквідованою як у добровільному, так і примусовому порядку.

6. Досліджено міжнародний досвід державного регулювання діяльності комерційних підприємств та механізмів попередження порушень в ході здійснення підприємницької діяльності. Розглянутий міжнародний досвід державного регулювання діяльності комерційних підприємств в США, країнах Європи та Азії дає можливість пересвідчитися в доцільності та ефективності низки програм, які діють в цих державах протягом десятиліть та можливого необхідного перейняття їх досвіду в українських реаліях. Інвестиційно-інноваційна політика держави сприяє якісному розвитку підприємництва та економіки загалом.

7. Визначено проблеми правового регулювання комерційної діяльності підприємств та шляхи вдосконалення систем державної підтримки підприємництва в Україні. Розгляд проблем підприємництва поки показав, що багато хто з них кореняться в істотних вадах державної політики, негативних стереотипах соціального середовища і загальної думки, догмах, антипідприємницьких настроїв та забобонів масової свідомості, що, на жаль,

обумовлено історичною спадщиною радянського минулого України. Підприємці власне, в свою чергу, поки що недостатньо роблять для створення позитивного іміджу підприємця, поширення адекватних уявлень про нього, систему цінностей, традиції підприємництва, їх моральний кодекс та інше. Подібна неувага з боку підприємців до власного образу в громадській думці, як показує історичний досвід, не тільки зарубіжний, а й наш власний, обходиться дуже дорого.

Зважаючи на значну кількість проблем правового регулювання комерційної діяльності підприємств (зокрема, великий перелік колізій та невідповідностей, проблеми судової практики та інше), необхідно виділити шляхи вдосконалення систем державної підтримки підприємництва в Україні. Доречними ми вважаємо:

- надання у необхідному обсязі підприємцям цільових кредитів та інших видів допомоги;
- створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку підприємництва (надання земельних ділянок, передача підприємцю державного майна, необхідних для здійснення підприємницької діяльності);
- створення сприятливих умов для інвесторів та підприємцям з Європейського Союзу та інших країн-партнерів;
- аналіз регулюючого законодавства з метою ліквідації розбіжностей щодо регулювання комерційної діяльності підприємств;
- максимально ефективно та можливе залучення інвестиційних капіталів та перейняття зарубіжного досвіду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України від 28.06.1996. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 03.08.2020).
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003. № 436-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text> (дата звернення: 12.08.2020).
3. Декларація про державний суверенітет України від 16.07.1990. № 55-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12#Text> (дата звернення: 14.08.2020).
4. Кодекс законів про працю від 10.12.1971. № 322-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 09.10.2020).
5. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 20.10.2020).
6. Лист Державного комітету з питань регуляторної політики та підприємництва від 30.11.2005. № 10498. ZakonOnline. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/3617___3617 (дата звернення: 23.09.2020).
7. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення державної реєстрації прав на нерухоме майно та захисту прав власності: Закон України від 06.10.2016. № 1666-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1666-19#Text> (дата звернення: 28.09.2020).
8. Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України № 308 від 11 березня 2004 р.: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 р. № 1151. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1151-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 22.09.2020).
9. Про господарські товариства: Закон України від 19.09.1991. № 1576-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12#Text> (дата звернення: 23.09.2020).

10. Про державну допомогу суб'єктам господарювання: Закон України від 01.07.2014. № 1555-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1555-18#Text> (дата звернення: 28.09.2020).

11. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003. № 755-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text> (дата звернення: 02.10.2020).

12. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015. № 675-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19#Text> (дата звернення: 02.10.2020).

13. Про захист від недобросовісної конкуренції: Закон України від 07.06.1996. № 236/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 26.09.2020).

14. Про захист економічної конкуренції: Закон України від 11.01.2001. № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14#Text> (дата звернення: 26.09.2020).

15. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992. № 2657-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 27.09.2020).

16. Про ліцензування видів господарської діяльності: Закон України від 02.03.2015. № 222-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/222-19#Text> (дата звернення: 28.09.2020).

17. Про Національну програму сприяння розвитку малого підприємництва в Україні: Закон України від 21.12.2000. № 2157-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2157-14#Text> (дата звернення: 28.09.2020).

18. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014. № 442. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.09.2020).

19. Про перелік відомостей, що не являють собою комерційної таємниці: Постанова Кабінету Міністрів України від 09.08.1993. № 611. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/611-93-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.09.2020).

20. Про підприємництво: Закон України від 07.02.1991. № 698-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/698-12#Text> (дата звернення: 15.09.2020).
21. Про розвиток і державну підтримку малого та середнього підприємництва: Закон України від 22.03.2012. № 4618-VІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4618-17#Text> (дата звернення: 28.09.2020).
22. Про схвалення Методичних рекомендацій щодо організації процесу формування управлінської звітності в банках України: Постанова НБУ від 06.09.2007. № 324. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0324500-07#Text> (дата звернення: 20.09.2020).
23. Про технічні регламенти та оцінку відповідності: Закон України від 15.01.2015. № 124-VІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/124-19#Text> (дата звернення: 26.09.2020).
24. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018. № 2275-VІІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 30.09.2020).
25. Цивільний кодекс України від 16.01.2003. № 435-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 14.08.2020).
26. Концепція реформування системи державної допомоги суб'єктам господарювання: розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.01.2010. №81-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/81-2010-p#Text> (дата звернення: 27.09.2020).
27. Адам В. М. та ін. Проблеми правового регулювання договірних відносин суб'єктів господарювання: монографія / за заг. ред. М. С. Долинської. Львів: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2019. 247 с.
28. Бабух І. Б. Теоретичні підходи до аналізу комерційної діяльності та управління нею. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 10(1). С. 23-26
29. Біла І. С., Салатюк Н. М. Світовий досвід державного регулювання підприємництва. Проблеми економіки. 2014. № 1. С. 26-30

30. Васильчак С. В., Ганич І. М. Захист комерційної таємниці в Україні. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2011. Вип. 2. С. 321-328
31. Гусаковська Т. О., Ключко Ю. А., Сікетіна Н. Г. Аналіз комерційної діяльності торговельного підприємства. Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі : зб. наук. пр. Сер.: Економічні науки. Полтава : ПУЕТ, 2015. № 1 (69), ч. 2. С. 106-111
32. Дяченко Н. І., Григоренко А. Є. Проблеми правового забезпечення регулювання підприємством в Україні. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/np/pdf/4.pdf> (дата звернення: 12.10.2020).
33. Завертнева-Ярошенко В. А., Ячменська М. М. Проблеми правового захисту комерційної таємниці в Україні. Правова держава. 2018. № 32. С. 134-145
34. Зарубежный опыт поддержки малого и среднего предпринимательства. Кировский областной фонд поддержки малого и среднего предпринимательства. URL: <https://kfpp.ru/analytics/material/foreignsupportexp.php> (дата звернення: 14.10.2020).
35. Зыкова И. В. Эволюция государственно-правового регулирования предпринимательской деятельности в России. Проблемы экономики и юридической практики. 2013. № 5. С. 19-23
36. Князьков В. Шляхи вдосконалення правового регулювання надання державної фінансової підтримки суб'єктам підприємництва в Україні. Підприємництво, господарство і право. 2016. № 12. С. 183-189
37. Красіліч Н. Проблеми розвитку комерційного (торгового) права України. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. К.: КНТЕУ, 2011. № 3. С. 100-106
38. Крисько Ж. Сутність та види комерційної діяльності підприємства. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2013. Вип. 18. С. 75-83
39. Криштоф Н. С. Сприяння розвитку малого та середнього підприємництва в Україні: роль держави. Вісник Національної академії

державного управління при Президентові України. Серія: Державне управління. 2017. № 2. С. 42-47

40. Крутов В. В., Пилипчук В. Г. Становлення і розвиток недержавних суб'єктів сектору безпеки України (система безпеки підприємництва): Наукова доповідь. К: НІСД, 2011. 85 с.

41. Лисогор Н. М. Законодавче регулювання ліквідаційної процедури юридичних осіб. Міністерство юстиції України. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_4881 (дата звернення: 10.10.2020).

42. Лотоцька О. Л. Актуальні проблеми цивільно-правового статусу державних комерційних підприємств. Європейські перспективи. 2014. № 1. С. 116-120

43. Манина Н. В., Шевров В. Ю. Проблемы теории и практики предпринимательства. Проблемы современной экономики. № 4 (44), 2012. URL: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=4321> (дата звернення: 23.10.2020).

44. Пайдемирова А. Е., Марковская Э. В. Роль и значение коммерческой деятельности предприятия. Мат. XXVIII Международной научно-технической конференции «Экономика и эффективность организации производства – 2018». URL: http://www.science-bsea.bgita.ru/2018/ekonom_2018_28/paidemirova_rol.htm (дата звернення: 22.10.2020).

45. Панкратов Ф. Г., Серегина Т. К. Коммерческая деятельность. М.: ИВЦ «Маркетинг», 2000. 340 с.

46. Пархоменко-Кучевіл.О. І. Формування та розвиток сучасних антикорупційних органів державної влади як основа запобігання та подолання корупції: теоретико-методологічний аналіз. Київ : ДП «Вид. дім «Персонал», 2019. — 308 с.

47. Поліщук Г. О. Державне регулювання сфери малого підприємництва: оцінка ефективності. Ефективність державного управління. 2017. Вип. 4. С. 208-217

48. Половцев Ф. П. Коммерческая деятельность. М.: «Инфра-М», 2000. 250 с.

49. Попович Ю., Мартин В. Проблеми правового регулювання комерційного (фірмового) найменування за законодавством України. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки: збірник наукових праць. Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2017. № 876. С. 193–198
50. Процедура ліквідації підприємства. Адвокатське бюро «Яновський і партнери». URL: <https://zkg.ua/protsedura-likvidatsiji-pidpryjemstva/> (дата звернення: 11.10.2020).
51. Процедура створення та реєстрації підприємства. Адвокатське бюро «Яновський і партнери». URL: <https://zkg.ua/blog/protsedura-stvorenniya-ta-rejestratsiji-pidpryjemstva/> (дата звернення: 11.10.2020).
52. Реєстрація підприємства в Україні. Prostopravo. URL: https://ua.prostopravo.com.ua/prava_biznesu/stvorenniya_biznesu (дата звернення: 11.10.2020).
53. Рибчак В. І. Аналіз сучасних підходів до державного регулювання підприємницької діяльності в Україні. Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. 2015. Вип. 1. С. 41-45
54. Розумей С. Б., Голь А. О. Сутність та етапи комерційної діяльності підприємства. Економіка та управління підприємствами. 2018. № 14. С. 498-504
55. Саблук О. О. Комерційна діяльність як складова підприємництва. Економіка, фінанси, облік, менеджмент і право в Україні та світі: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 1 грудня 2018 р.): у 6 ч. Полтава: ЦФЕНД, 2018. Ч. 1. С. 49-51
56. Сазонець І. Л., Саленко А. С. Інституційні основи державної підтримки лібералізації підприємницької діяльності. Економіка та держава. 2019. № 1. С. 23-26.
57. Тарасюк Г. М. Управління державними підприємствами: проблеми та перспективи. Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки. 2014. № 4. С. 111-118

58. Труш І. В. Основні етапи припинення комунального підприємства шляхом ліквідації в добровільному порядку. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 10. С. 68-76
59. Турук А. О. Історичний аспект формування інституту комерційної таємниці. Молодий вчений. 2018. № 4(1). С. 92-95
60. Хомко Л. В., Кульгавець Х. Ю. Правове регулювання підприємницької діяльності: навчальний посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 424 с.
61. Шкуропат О. В. Міжнародний досвід антикорупційної політики. Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія: Управління. 2014. Вип. 1. С. 356-369
62. Шматкова Е. М. Зарубежный опыт государственного регулирования экономики. Социально-экономические явления и процессы. 2013. № 1. С. 1-6
63. Шпомер А. І., Матвєєва Т. А. Державне комерційне підприємство як суб'єкт господарювання. Актуальні питання економіки, управління та права : Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 9–10 лютого 2018 р.) / ГО «Інститут інноваційної освіти»; Науково-навчальний центр прикладної інформатики НАН України. У 2-х частинах. Київ: ГО «Інститут інноваційної освіти», 2018. ч. 1. С. 136-139
64. Юркевич Ю. До розмежування статусу юридичних осіб (їх об'єднань) публічного та приватного права. Підприємництво, господарство і право. 2016. №1. С. 46-50